

2024 թ. հուլիսի 15-21-ը ներառյալ ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայազգիտական հետազոտությունների կենտրոնի նախաձեռնությամբ և Հայազգիտական ուսումնասիրությունները ֆինանսավորող համահայկական հիմնադրամի ֆինանսավորմամբ, իր աշխատանքներն սկսեց <<Շիրակի ճարտարապետությունը հնագույն շրջանից մեր օրերը>> խորագրով ամառային դպրոցը:

- **Աշխատանքային առաջին օր.** Ամառային դպրոցի հանիսավոր բացումից անմիջապես հետո մասնակիցները լրացրեցին նախնական թեստը և սկսվեց լսարանային դասը: Ներկայացվեցին հետևյալ հիմնական տեսական դրույթները՝ Ներածություն: Ճարտարապետության նշանակությունը հայկական մշակույթի պատմության մեջ: Ճարտարապետության զարգացման փուլերը Հայկական լեռնաշխարհում: Հայկական լեռնաշխարհի հնագույն հուշարձանները և դրանց առանձնահատկությունները՝ առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելով Շիրակյան օրինակներին:
- **Աշխատանքային երկրորդ օր:** Ճարտարապետական ամառային դպրոցի երկրորդ օրը կազմակերպվեց դաշտային գործնական աշխատանք: Դպրոցի մասնակիցներն այցելեցին Հռոմի, Սպանդարյանի և Բենիամինի հնավայրեր: Շատ կարևոր էր տեղում շոշափել և զգալ ներկայիս Շիրակի վաղընջական շրջանի ժառանգությունը:
- **Աշխատանքային երրորդ օր:** Աշխատանքային օրը մեկնարկեց՝ ներկայացնելով Հայաստանում քրիստոնեության շրջանի ճարտարապետական նվաճումները: Հաջորդիվ ներկայացվել են նաև զարգացած միջնադարյան դպրոցները՝ հատուկ շեշտադրելով Անի-Շիրակի հայկական ճարտարապետական դպրոցը:
- **Աշխատանքային չորրորդ օր:** Ճարտարապետական ամառային դպրոցի չորրորդ դաշտային օրն ավելի հազեցած ստացվեց: Այցելեցինք միջնադարյան հնավայրեր և տեղում «շոշափեցինք նախորդ դասընթացին ստացած տեսական գիտելիքները: Դաշտային չորրորդ օրվա ընթացքում այցելեցինք Մարմաշենի վանական համալիր, Արթիկի Ս Գևորգ և Ս Աստվածածին եկեղեցիները, Հառիճի վանական համալիրը, Գուսանագյուղի դղյակ-ամրոցը և Երեբունյի տաճարը:
- **Աշխատանքային հինգերորդ օր:** Վերջին լսարանային օրն սկսվեց Հայաստանի ուշ միջնադարյան շրջանի ճարտարապետական նվաճումները ներկայացնելով: Հաջորդիվ, շեշտը դրվեց Կումայրի-Ալեքսանդրապոլ-Լենինական-Գյումրիի XIXդ.-ից մինչև մեր օրերի քաղաքաշինական, պաշտպանական, հոգևոր, հասարակական, բնակելի և այլ բնույթի ճարտարապետական կառույցների ներկայացման վրա:

- **Աշխատանքային վեցերորդ օր:** Ճարտարապետական ամառային դպրոցի վերջին դաշտային օրը կազմակերպվեց Գյումրի քաղաքի մեջ: Այցելեցինք և տեղում հետազոտեցինք XIX դարից մինչև մեր օրերի բազմաբնույթ կառույցները: Այցելեցինք Ալեքսանդրապոլի ամրաշինական հասանելի կառույցները (<<Սև Բերդ>>« <<Պայտաձև ամրոց>>): Պաշտամունքային կառույցներից՝ Գյումրիի Ս Ամենափրկիչ և Ս Աստվածածին եկեղեցիները, XIX-XX դդ. բնակելի կառույցները, ՀԽՍՀ բնակելի և հասարակական կառույցները և այլն:
- **Աշխատանքային յոթերորդ օր:** Երկու խմբերում ամփոփվեց նախապես ինքնուրույն աշխատանքի տեսքով տրված վարպետի նշանների հայտնաբերման մրցույթը: Հաղթեցին երկու խմբերն էլ՝ հավաքելով 13-ական նշաններ: Ամառային դպրոցի մասնակիցներին բաժանվեցին ամփոփիչ թեստեր, որոնք մասնակիցները լրացրեցին բավականին արագ և արդյունավետ: Թեստերի լրացման արդյունքում մասնակիցներն ունեցան 80-100% արդյունավետություն և բարձր առաջադիմություն: Ամառային դպրոցի մասնակիցներին շնորհվեցին հավաստագրեր: Որպես ամփոփում և ամառային դպրոցի գնահատում, մասնակիցներին առաջարկվեց նաև էլեկտրոնային հարթակում թողնել կարծիքներ՝ հետագայում Դպրոցի աշխատանքներն առավել արդյունավետ կազմակերպելու համար:

Ճարտարապետության թեկնածու՝ Դավիթ Նահատակյան

С 15 по 21 июля 2024 года, по инициативе Ширакский центр арменоведческих исследований НАН РА и при финансировании Всеармянского фонда финансирования Арменоведческих Исследований, начала свою работу летняя школа под названием «Архитектура Ширака с древних времен до наших дней».

• **Первый рабочий день.** Сразу после торжественного открытия летней школы участники прошли начальный тест и начались занятия в аудитории. Были представлены следующие основные теоретические положения: Введение. Значение архитектуры в истории армянской культуры. Этапы развития архитектуры в Армянском Нагорье. Древние памятники Армянского Нагорья и их особенности, с особым вниманием к ширакским примерам.

• **Второй рабочий день.** Во второй день летней школы была организована полевое практическое занятие. Участники школы посетили археологические памятники в Хороме, Спандаряне и Бениамине. Было очень важно на месте почувствовать и ощутить наследие раннего периода Ширака.

• **Третий рабочий день.** Рабочий день начался с представления архитектурных достижений христианского периода в Армении. Затем были представлены также Развитое средневековые школы, с особым акцентом на армянскую архитектурную школу Ани-Ширака.

• **Четвертый рабочий день.** Четвертый полевой день летней школы оказался более насыщенным. Мы посетили средневековые памятники и на месте «ощупали» теоретические знания, полученные на предыдущем занятии. В течение полевого дня мы посетили монастырский комплекс Марамашен, церкви Святого Георгия и Святой Богородицы в Артике, монастырский комплекс Арич, замок-дворец в Гусанагюхе и храм в Еревуике.

• **Пятый рабочий день.** Последний день занятий в аудитории начался с представления архитектурных достижений позднего средневекового периода в Армении. Затем акцент был сделан на представление архитектурных сооружений Кумайри-Александрополь-Ленинкан-Гюмри с XIX века до наших дней, включая городскую, оборонную, духовную, общественную, жилую и другие типы архитектурных сооружений.

• **Шестой рабочий день.** Последний полевой день летней школы был организован в городе Гюмри. Мы посетили и исследовали разнообразные сооружения XIX века до нашего времени. Были исследованы доступные оборонительные сооружения в Александрополе (Крепость "Черный Замок" и "Подковообразная крепость"). Из культовых сооружений – церкви Святого Спасителя и Святой Богородицы в Гюмри, жилые здания XIX-XX веков, жилые и общественные здания в СССР и т.д.

• **Седьмой рабочий день.** Две группы представили итог конкурса на выявление знаков мастеров, который был задан как самостоятельная работа. Победили обе группы, набрав по 13 знаков. Участникам летней школы были выданы итоговые тесты, которые они заполнили достаточно быстро и эффективно. По результатам тестирования участники продемонстрировали 80-100% эффективность и высокую отдачу. Участникам летней школы были вручены сертификаты. В качестве подведения итогов и оценки работы летней школы участникам также предложили оставить отзывы на электронной платформе, чтобы в будущем сделать работу Школы более эффективной.

Кандидат архитектуры, Давид Наатакян

From July 15 to 21, 2024, the Summer School titled "Architecture of Shirak from Ancient Times to the Present Day" began its work, initiated by the Shirak center for armenological studies NAS RA and funded by the All-Armenian Foundation Financing Armenological Studies.

• **First Working Day.** Immediately after the ceremonial opening of the Summer School, participants completed a preliminary test, and classroom sessions began. The following key theoretical concepts were introduced: Introduction. The significance of architecture in the history of Armenian culture. Stages of architectural development in the Armenian Highlands. Ancient

monuments of the Armenian Highlands and their characteristics, with special attention to Shirak examples.

- **Second Working Day.** On the second day of the Summer School, a field practical session was organized. Participants visited archaeological sites in Horom, Spandaryan, and Benjamin. It was very important to experience and feel the heritage of early Shirak on-site.

- **Third Working Day.** The working day began with a presentation of architectural achievements from the Christian period in Armenia. Then, Developed Medieval schools were also presented, with a special emphasis on the Ani-Shirak Armenian architectural school.

- **Fourth Working Day.** The fourth field day of the Summer School was more intensive. We visited medieval sites and "touched" the theoretical knowledge acquired in previous sessions. During the field day, we visited the Maramashen Monastic Complex, the churches of Saint George and Saint Mary in Artik, the Harich Monastic Complex, the castle-palace in Gusanagyugh, and the temple in Yereruyk.

- **Fifth Working Day.** The last classroom day started with a presentation of architectural achievements of the late medieval period in Armenia. The focus then shifted to the architectural structures of Kumayri-Alexandrapol-Leninakan-Gyumri from the 19th century to the present day, including urban, defensive, religious, public, residential, and other types of architectural structures.

- **Sixth Working Day.** The last field day of the Summer School was organized in the city of Gyumri. We visited and explored various structures from the 19th century to the present. We examined accessible defensive structures in Alexandrapol (the "Black Fortress" and the "Horseshoe Fortress"). Among the religious buildings were the churches of Saint Savior and Saint Mary in Gyumri, residential buildings from the 19th-20th centuries, and residential and public buildings from the Soviet era, etc.

- **Seventh Working Day.** Two groups presented the results of a contest to identify master signs, which had been assigned as independent work. Both groups won, each identifying 13 signs. The participants were given final tests, which they completed quite quickly and effectively. The testing results showed 80-100% effectiveness and high performance. Certificates were awarded to the Summer School participants. As a conclusion and evaluation of the Summer School, participants were also encouraged to leave feedback on the electronic platform to help make future School activities more effective.

Ph.D. in arch. Davit Nahatakyan

